

Satu Rasilan ohjaama Ilman sinua -esitys sai ensi-iltansa Turun kaupunginteatterissa maaliskuussa. Sonja Pajunoja ja Mikko Kouki nähtiin esityksen demossa, jota esiteltiin teattereille Turussa.

Striimattuna hotellihuoneeseen

Kuinka esittävien taiteiden virtuaalisia toimintoja kehitetään? Turussa käynnistetyssä hankkeessa zoomataan katsojan kokemukseen. Samalla luodaan uutta taidetta ja mahdollisesti myös liiketoimintaa.

EELI VILHUNEN

Korona-aika toi esittävän taiteen tekijöille ja katsojille striimit. Parin seuraavan vuoden aikana saattoi nähdä sekä esitustallenteita että ihan uutta, omaa taidemuotoaan synnyttäviä teoksia. Silti ilmaan jäi kysymyksiä: Mikä striimeistä tekee omansa? Mihin tarpeeseen ne katsojien auettua vastaavat? Mitä sellaista luovat, jota ei jo ole olemassa?

Kokemusten talo on Euroopan aluekehitysrahaston tukema hanke, jossa kehitetään virtuaalituloista uutta liiketoimintaa matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-aloille.

Ensi syksyyn asti kestävä hankkeen toteuttajina ovat Laurea-ammattikorkeakoulu, Haaga-Helia ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk sekä Turun ammattikorkeakoulu, josta mukana on Taideakatemia sekä liiketoiminnan asiantuntijoita. Kehitystyötä tehdään myös yhdessä esittävän taiteen ammattilaisten kanssa.

Hankkeen aikana toteutetaan erilaisia projekteja: koulutetaan alan toimijoita, tehdään striimauskokeiluja ja tutkimusta katselukokemuksesta sekä testataan näytelmäroolin harjoittamista VR-lasien avulla.

"Kuvassimme 360-kameralla *Ilman sinua* -esityksen kahden näyttelijän vuoropuhelun. Demoversiossa katsoja valitsee VR-laseilla roolin, jota haluaa esittää. Omat repliikit tulevat tekstinä ja ne näy-

tellään videolla näkyvän vastaanäyttelijän kanssa", Taideakatemia tuotannon opettaja ja Kokemusten talon projektipäällikkö **Jani Pihlajamaa** kertoo.

EPÄTAVALLISIIN TILOIHIN

"Ajatuksena on herätellä ideoita ja testata, miten tällainen toimisi roolin harjoittelun työkaluna esimerkiksi esityksen varahenkilöille. Ja voisivatko teatterit käyttää tällaisia videoita omien esityksiensä markkinoinnissa ja yleisötyössä?"

Pihlajamaan mukaan yhteistyöstä eri toimijoiden ja ammattikorkeakoulujen välillä on suurta hyötyä.

"Esimerkiksi hotellit kiinnostavat meitä paljon. Miten vaikka hotellihuoneiden televisioihin päästäisiin teatterisisällöillä?"

Striimauksen hyöty onkin erityisesti saavutettavuus niin katsojan kuin esiintyjänkin kannalta.

"Meidän roolimme hankkeessa on tarkastella etäesityksiä esittävien taiteiden näkökulmasta: Mitä siinä pitää olla, jotta se olisi 'oikean' esityksen kaltainen? Entä mitä sellaista siinä voisi olla, jota ei paikan päällä koettavassa esityksessä voi toteuttaa?" Taideakatemia esittävien taiteiden koulutuspäällikkö **Eero Linjama** miettii.

"Striimaus mahdollistaa esityksen viemisen tiloihin, joissa sitä ei yleensä ole totuttu näkemään. Taiteen kontekstit muuttuvat, ja se vaikuttaa yleisön rooliin. Tämä on mahdollisuus myös taiteellisesti.

Testaamme, miten esityksestä saa eri tiloissa ja liiketoiminnan muodoissa sellaisen, että se on tarpeeksi vangitseva, eikä mikä tahansa hotellin televisionäytöllä pyörivä kuvavirta", Linjama sanoo.

Vuorovaikutteisuutta on ehditty jo kokeilla taikuri **Hannu Juntusen** kanssa. Yhden päivän aikana toteutettiin kaksi sisällöltään samaa esitystä, joista toinen esitettiin Matkamessuilla ja striimattiin Hotelli Triplaan. Toinen esitys järjestettiin studio-olosuhteissa. Molemmissa oli live-yleisöä, mutta katsojat pääsivät osallistumaan esityksiin myös striimin puolelta.

"Kokemukseni esiintyjänä on, että studiossa toteutettu esitys oli hallittavampi. Sieltä kuvattu tallenne oli myös katsojalle miellyttävämpi. Striimattaessa puoli tuntia on aika pitkä aika. Sosiaalisen median myötä ihmiset ovat tottuneet nopeaan rytmiin. Siten myös striimatun esityksen tempon ja sisällön pitää olla tiiviimpi", Juntunen kertoo.

ALGORITMI LUKEE ILMEITÄ

Kevään aikana on toteutettu myös laboratoriotutkimusta suoratoistetun esityksen katselukokemuksesta. Aiemmin vastaavalaista tutkimusta ei meillä ole tietävästi tehty.

"Haluamme kokeilla, olisiko tällaisesta katselukokemuksen tutkimisesta apua esimerkiksi teatteriohjauksen työkaluna", Pihlajamaa sanoo.

VILLE SAARIKOSKI

"KUVITELLAAN, ETTÄ KEHITTYVÄT TEKNOLOGIAT SÄÄSTÄISIVÄT RAHAA. SITÄ NE EIVÄT TEE. UUDEN ETSIMINEN TEETTÄÄ AINA ENEMMÄN TYÖTÄ."

Tutkimusta koordinoi lehtori ja asiakas-käyttäjytymisen laboratorion asiantuntija **Pinja Palm**.

”Meillä on käytössä kaksi tallennetta, joista toinen on tarkoitettu virtuaalisesti näytettäväksi ja toinen kuvattu suoraan esityksestä näyttämöltä. Seuraamme tutkimuksessa tietokoneen seurantapaneelin avulla, mihin katsojan huomio tallenteissa kiinnittyy. Algoritmi lukee ja tulkitsee katsojan kasvojen ilmeiden muutoksia ja mahdollisia tunnetiloja.”

Tutkimuksen analysointivaihe on vielä kesken, joten tarkempia tutkimustuloksia saadaan myöhemmin keväällä.

”Olemme kuitenkin jo huomanneet, että yleisöä pitäisi osallistaa striimattavassa esityksessä. Ruutua tuijotetaan helposti aika passiivisena. Tähän täytyy kiinnittää huomiota, jotta katsoja saadaan mukaan välissä olevasta näytöstä huolimatta”, kertoo Palm.

MITÄ LÄSNÄOLON TILALLE?

Kysymys katsojan roolista ja katsojan osallistamisesta striimattavassa esityksessä on monitahoinen. Ero Linjamaa kiehtoo esittävissä taiteissa esiintyjän ja yleisön välinen sopimus illuusiosta ja sen hyväksymisestä. Striimattavissa esityksissä tämä sanaton sopimus ei ole kuitenkaan yhtä selvä. Miten illuusio saataisiin silti rakennettua?

”Ihan konkreettiset fyysiset asiat vaikuttavat, kuten näytön koko ja liikkeen suunnat näyttämöllä.”

Ruutu välittää rajatun kuvan, mutta toisaalta todella tasapuolisesti kaiken, mitä sillä näkyy. Osin tilanne on sama kuin min-kä tahansa kuvan tallentamisessa, mutta juuri osallistavuus tuo muita elementtejä.

”Tavoitteemme on hahmottaa, minkälaista ennakkosuunnittelua striimaamisessa tarvitaan. Olemme vielä kokeiluvaiheessa.”

Turun Taideakatemian elokuvakäsikirjoituksen lehtori **Pentti Halonen** näkee, että striimaamisesta voisi tulla oma taide- muotonsa samalla tavalla kuin videopelit ovat aikoinaan kehittyneet.

”Toteutuksen pitäisi olla kuitenkin sen verran laadukas, ettei se olisi niin sanotusti vain huonoa elokuvaa tai b-luokan teatterikopio. Striimausta voisi kehittää nimen-

omaan aktivoinnin kautta. Teatterissa kun ei uskalla tehdä oikeastaan muuta kuin nauraa ja taputtaa.”

Teatterin ja tanssin piirissä osallistavia esityksiä on tehty jo pitkään, eivätkä kaikki teokset tapahdu enää pelkästään perinteisissä esitystilastoissa. Halonen näkee haasteen siinä, ettei striimattavassa esityksessä ole samanlaista vaaran tunnetta, jota liveinä tapahtuvassa esityksessä kuitenkin yhä on. Hankkeen parissa työskentelyssä yhdistyvät hyvin konkreettiset, tekniset asiat perustavanlaatuisiin kysymyksiin esimerkiksi siitä, mitä yleisö tekee.

”En ole silti vielä kokenut, että striimattava esitys olisi ollut elämyksenä erilainen”, Halonen sanoo.

”Koko asia on joltain osin kummallinen, sillä toisaalta tässä on myös jotain hyvin ikaikaista. Radiossa kaikki oli aluksi liveä, samoin televisiossa. Mitä tämä striimaus on verrattuna live-tilanteeseen?”

PARAS TESTI MENEET PIELEEN

Haastattelua tehtäessä työryhmällä on alkamassa kuukauden mittainen striimiohjauskoulutus, joka keskittyy teatteriohjaajan ja monikameraohjaajan yhteistyöhön. Koulutuksessa on kyse ennen kaikkea matalan kynnyksen tekemisestä. Striimaamista lähestytään käytännön tasolla ja selvitetään, minkälaiset tekniset ratkaisut vaikuttavat taiteelliseen tekemiseen ja päinvastoin. Mukana on kuusi osallistujaa viidestä eri teatterista.

Striimiohjauskoulutuksen suunnittelusta vastaava Pentti Halonen ajattelee, että ideaalitalanteessa ohjaajat tekisivät yhteistyötä ja suunnittelisivat esityksen striimattavaksi alusta lähtien, jotta lopputulos olisi halutunlainen.

”Miten saadaan välitetyksi se, mitä teatteriohjaaja haluaa näyttää katsojalle monikameraohjaajan näkemyksen kautta? Arvelen, että tämän osalta on vielä opittavaa. Pyrimme kehittämään alan osaamista, jotta kyllin laadukkaalla mutta edullisella kalustolla pystytään tekemään hyvää jälkeä”, Pihlajamaa toteaa.

”Ääni on hyvä esimerkki siitä, että huonoa laatua voi saada hyvälläkin kalustolla, jos ei tiedä mitä on tekemässä. Kehittyviin teknologioihin liittyy erilaisia ajatusmaailmoja. Yksi on sellainen, että ne säästäisivät rahaa. Sitä ne eivät tee. Uuden etsiminen teettää aina enemmän työtä. Toinen ylipotimistinen ajatus on, että digitalisaatiolla voisi tehdä aivan kaiken”, Linjamaa huomauttaa.

”Uutta etsivissä hankkeissa onnistunein testi on sellainen, joka menee monessa kohtaa pieleen mutta joka saadaan viedyksi loppuun asti. Silloin saamme mahdollisimman paljon kokemuksia siitä, miten seuraavaksi kannattaa tehdä. Tavoite toki on, että tämän tyyppiset koulutukset jatkuvat.” •

Ilman sinua -demoon voi tutustua Kokemusten talo -hankkeen päätöseminaarissa Helsingin Designmuseossa 31. toukokuuta.

VILLE SAARIKOSKI